

3. Miejscowość

GEZ

KARTA ADRESOWA ZABYTKU

Kędzierzyn-Koźle

481

1. Nazwa

Cmentarz parafialny

2. Czas powstania

poł. XIX w.

7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym

4. Adres
ul. Sławięcicka, dz. nr 151/1 obręb
Sławięcice

5. Przynależność administracyjna

województwo opolskie

powiat kędzierzyńsko-kozielski

gmina Kędzierzyn-Koźle

6. Formy ochrony

Brak

1. Widok od pld. na główną aleję (zdj. 1). 2. Kwatera mogił więźniów obozu w Blachowni (zdj. 2). 3. Nagrobek ks. Amanda Droni (zdj. 3). 4. Nagrobek porucznika w 2 Śląskim Regimentzie Dragonów Hansa Egon von Eickstedta (zdj. 4). 5. Lokalizacja i kierunki zdjęć na mapie z oznaczeniem granic cmentarza.

8. Historia, opis i wartości

Sławięcicki cmentarz został założony w poł. XIX w. na północ od miejscowości, w związku z zapewnieniem się nekropoli zlokalizowanej przy kościele. Swoistą ciągłość zachowano poprzez przeniesienie na nowy cmentarz niektórych starych grobów m.in. należących do rodziny książęcej. Wielkość pierwotnego cmentarza różniła się od znanego obecnie. Był on zdecydowanie mniejszy, na rzucie regularnego prostokąta. Otrzymał układ osiowy, którego głównym elementem stała się aleja założona na osi pld.-wsch. - pñ.-zach., obsadzona lipami, w ciągu której wzniesiono kaplicę. W literaturze brak jest informacji nt. zmian granic cmentarza, jednak na mapie z 1936 r. widzimy go znacznie powiększonego w kierunkach zach. i pñ. Wraz z powiększeniem areału zyskał on nieregularny kształt. Równoległe do alei głównej po stronie zach. utworzono nową aleję, którą obsadzono lipami. Nekropolia była miejscem, w którym grzebano przedstawicieli rodu Hohenlohe-Oehringen - właścicieli pobliskiego majątku, a także osób zasłużonych dla Sławięcic. Najstarszy odnaleziony nagrobek o niezbyt już czytelnej inskrypcji należy do Rudolpha Vivigenz Maximiliana von Eickstedta porucznika w 2 Królewskim Regimente Ułanów, który zmarł w 1859 r. Wyróżniają się również stojące obok siebie nagrobki ks. Amanda Droni, staraniem, którego wzniesiono pobliski kościół, oraz nauczyciela, orędownika polskości Floriania Sigmunda. Wyjątkowym pod względem formy jest nagrobek radcy dworu książęcego Wilhelma Brauera. Na cokole wykonanym z piaskowca posadowiona jest kolumna, która wg przekazów została uszkodzona podczas burzy. Na uwagę zwraca także zwieńczony krzyżem pomnik, z figurą Maryi w niszy i napisem w języku polskim „Pewna wdowa dała wystawić ten krzyż na pamiątkę swej rodziny. Chrześcijanie módlcie się za nią i za dusze wiernych zmarłych! 1905”. Pomnik ten został odkuty przez K. Pokornego z Katowic. W obrębie cmentarza znajdują się także nagrobki żołnierzy poległych na frontach I wojny światowej, powstańców śląskich, a także francuskich, włoskich i rosyjskich. Po zakończeniu działań wojennych cmentarz przez długie lata ulegał dewastacji. Obecnie pozostaje czynny.

Cmentarz usytuowany jest na nieregularnej parceli, ogrodzonej ogrodzeniem w znacznej części wtórnym z wykorzystaniem historycznego murowanego z cegły. Pierwotne podziały i ciągi komunikacyjne w większości są czytelne, jedynie w północnej części cmentarza uległy zatarciu. Aleja główna została utwardzona kostką cementową. W narożniku pld.-wsch. znajduje się murywany z cegły, parterowy i nakryty ceramicznym dachem dwuspadowym budynek kostnicy. W ciągu alei głównej znajduje się XIX w. kaplica, murowana z cegły, otynkowana, nakryta daszkiem dwuspadowym. Na elewacjach kaplicy zamontowane są marmurowe płyty nagrobne członków rodziny książęcej. Powojenne zniszczenia, naturalny proces degradacji i sukcesji, spowodowały, że w granicach cmentarza zachowały się stosunkowo nieliczne już nagrobki posiadające wysokie wartości artystyczne i historyczne. Wykonywano je z marmuru, piaskowca, granitu i sztucznego kamienia. Wśród współczesnych pomników zdecydowanie dominuje granit. W ostatnich latach wycięty niemal całkowicie został starodrzew, a w jego miejsce posadzono wyłącznie klony pospolite o kuliście uformowanych koronach po obu stronach alei głównej. Starodrzew i samosiewy znajdują się jeszcze w północnej, niezagospodarowanej części cmentarza. Cmentarz w Sławięcicach jest dokumentem historii, w jego granicach znajduje się kilka pomników nagrobnych o wysokich wartościach artystycznych, świadczących o kunszcie mistrzów kamieniarskich. Kolejne pomniki, a także całe kwatery posiadające cenne wartości historyczne. Obiekt zachował pierwotny, podlegający przemianom w czasie układ przestrzenny.

Bibliografia

Karta ewidencyjna cmentarza, Wiesława Czarnogłowska, 1984
R. Nowacki, Cmentarze Kędzierzyna-Koźła, Kędzierzyn-Koźle 1994
Kędzierzyn-Koźle. Monografia miasta, pod red. E. Nycza i S. Senfta, Opole 2001

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Stan zachowania ogrodzenia jest zróżnicowany, od pld. jest ono całkowicie nowe a jego stan jest dobry, od zach. i wsch. jest ono wykonane z wykorzystaniem elementów starszego ogrodzenia i na niektórych odcinkach wymaga napraw. Główna aleja prowadząca od wejścia tj. od strony pld., a także równoległa do niej są czytelne, całość cmentarza jest przejrzysta. Obiekt w granicach użytkowania jest regularnie koszony, w części pñ. z kolei jest zaniedbany. Kwatery grzebalne generalnie są czytelne, jednak podziały te nie są tak oczywiste jak wówczas, kiedy podkreślały je drzewa. Kaplica znajdująca się w granicach cmentarza w stanie dobrym. W stanie miernym z kolei znajduje się kostnica. Mury obiektu są spękane i zawilgocone, tynki zachowały się w stanie szczytkowym. Stan zachowania nagrobków historycznych jest różny. Niektóre z nich przeszły w ostatnich latach prace naprawcze w różnym zakresie jak np. pomnik ks. Amanda Droni (historyczny krzyż ustawiono na nowej płycie granitowej, uczytelniono inskrypcje). Jednak dalsze wymagają podjęcia określonych działań, uwzględniających ich stan zachowania i respektujących historyczne formy. I tak np. krzyż z 1905 r. wykonany z piaskowca wymaga pilnych prac konserwatorskich, bowiem kamień łuszczy się i rozwarstwa, co w najbliższych latach spowoduje jego dalszą i nieodwracalną destrukcję. Z podobnymi problemami, jednak w mniejszym wymiarze, boryka się pomnik Wilhelma Brauera. Pozostałe nagrobki historyczne winny być cyklicznie oczyszczane z zabrudzeń i porostów.

Postulaty:

- ujednoczenie ogrodzenia, z wykorzystaniem zachowanych historycznych elementów,
- ujęcie kaplicy w gminnej ewidencji zabytków,
- kontrola drzewostanu w części północnej wraz z niezbędnymi zabiegami sanitarnymi,
- uzupełnienie ubytków w starodrzewie lipami,
- wygospodarowanie w części pñ.-zach. placu pod kontenery, które należy przenieść z placu istniejącego przy alei głównej,
- wzmocnienie ścian, uzupełnienie pokrycia dachowego, wykonanie tynków wapiennych oraz renowacja stolarki kostnicy,
- renowacja nagrobków najstarszych, najcenniejszych pod względem artystycznym i historycznym, a także należących do osób zasłużonych dla miasta (w pierwszym rzędzie krzyża z 1905 r. i pomnik Wilhelma Brauera),
- sporządzenie dokumentacji ewidencyjnej cmentarza.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

Grzegorz Naumowicz, 1.07.2022 r.

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)*

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków